

Türkiye’de Ebelik Bölümlerinin Akademik ve Fiziki Profili*
Academic and Physical Profile of Midwifery Department in Turkey

Yeliz ÇAKIR KOÇAK^a, Hafize ÖZTÜRK CAN^b, Ummahan YÜCEL^c, Mahide DEMİRELÖZ AKYÜZ^d, Esin ÇEBER TURFAN^e

ÖZET Amaç: Ebelik eğitimi, Türkiye’de ilk kez 1800’lü yıllarda başlamış, günümüzde lisans ve lisansüstü programlar ile sürdürülmektedir. Araştırma ile ülkemizdeki ebelik bölümlerinin akademik ve fiziki koşullarına ilişkin verileri değerlendirmek ve ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. **Gereç-Yöntem:** Tanımlayıcı olarak gerçekleştirilen araştırmada örnek seçimi yapılmamış, evrenin tamamına ulaşmak hedeflenmiştir. Etik ve yasal izinleri alınan araştırmacının verileri SPSS programı ile çözümlenmiştir. İlk lisans düzeyinde eğitim veren ebelik bölümünün 1996 yılında açılmasından itibaren araştırmacının yapıldığı tarihe kadar açılan tüm ebelik bölümlerinin araştırma kapsamına alınması hedeflenmiştir. Bu kapsamda araştırma evrenini ülkemizde açık olan 46 ebelik bölümünün 35’inden gelen verilerle toplam 183 öğretim elemanı oluşturmuştur. **Bulgular:** Çalışma sonuçlarına göre ebelik lisans eğitimi devam etmeyen üniversitelerin olduğu, bugüne kadar açık olan ebelik bölümlerinden 9.461 ebelinin mezun olduğu saptanmıştır. Bölümlerin öğretim üye/elemanlarının %37.5’inin ebe olduğu ve ebelik lisans eğitiminin daha büyük oranda farklı bilim dallarında uzmanlığı olan öğretim elemanları tarafından yürütüldüğü saptanmıştır. Ebelik bölüm başkanlarının ilk sırada diğer bilimlerden, ikinci sırada ise ebelerden oluştuğu belirlenmiştir. Öğretim elemanlarının çalışma yaşamında en sık karşılaştıkları sorunların; öğrenci sayısının fazlalığı, uygulama alanlarının yetersizliği, akademik gelişme ve yükselme ile ilgili sorunlar olduğu saptanmıştır. **Sonuç:** Araştırmada elde edilen bulgulara göre ebelik bölümlerinde öğretim eleman sayısının ve fiziki profillerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bölümlerin akademik personel ve fiziki açıdan ihtiyaçlarının belirlenmesi, ihtiyaca yönelik eylem planlarının hazırlanması konusunda gerekli girişimlerde bulunulması ebelik eğitiminin iyileştirilmesi açısından önemlidir. Bu özden yola çıkarak yapılan araştırma sonucunda ebelik eğitim ve öğretim programlarının yapısının uluslararası boyutlarda güçlendirilmesi ve ebe akademisyenlerin yetiştirilmesine ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Ebelik akademik profil, ebelik, eğitim, fiziki profil.

ABSTRACT Aim: In Turkey the training for midwifery has started during 1800s for the first time and currently continues with bachelor and master degree programmes. With the study it has been aimed to do an assesment and introduction of the academical and physical conditions of the midwifery departments in our country. **Method:** Sample selection has not been done for the descriptive study, but it has been aimed to acquire the whole population. The ethical and legal permissions have been taken to carry out the study. Data has been analyzed by SPSS program. In Turkey the first midwifery department for bachelor degree level has been opened in 1996. Within the 35 out of 46 midwifery departments there are in total 183 instructors. **Results:** According to the results of the study it has been determined that there are universities in which midwifery bachelor degree education is not going on, and so far 9.461 midwives have graduated. It has also been found out that 37.5% of the instructors of these departments are midwives and bachelor degree education for midwifery is being provided mainly by the other instructors from other disciplines. With the second frequency the heads of the departments of midwifery are midwives. It has been detected that the most frequent problems that the instructors are facing during the working life are the huge number of the students, the inefficiency of the execution areas, and the problems related to academical improvement and promotion. **Conclusion and Recommendations:** According to the findings obtained in the research, it was determined that the number of academic staff and physical profiles were insufficient in the midwifery departments. The required attempts have to be embarked to determine academic staff and the physical needs of the departments and to prepare action plans towards the needs. Besides

Geliş Tarihi/Received: 21-02-2017/ Kabul Tarihi/Accepted:10-05-2017

^a Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, İzmir. e-mail: yeliz.cakir@ege.edu.tr

^b Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, İzmir. e-mail: hafize.ozturk@ege.edu.tr

^c Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, İzmir. e-mail: ummahan.yucel@ege.edu.tr

^d Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, İzmir. e-mail: mahide.demireloz@ege.edu.tr

^e Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, İzmir. e-mail: esin.ceber@ege.edu.tr

Sorumlu yazar /Correspondence: Doç. Dr. Hafize ÖZTÜRK CAN, EÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü 35050, Bornova/İzmir/Türkiye Tel:02323882851 Faks:02323427975 e-mail: hafize.ozturk@ege.edu.tr

*Ege Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Fonu tarafından 13-ASYO-011 numaralı proje olarak desteklenmiştir.

**Araştırmacının özeti 1-5 Haziran 2014 tarihlerinde Prag, Çek Cumhuriyeti’nde Uluslararası Ebeler Konfederasyonu (ICM) tarafından düzenlenen “ICM 30th Triennial Congress”te poster bildiri olarak sunulmuştur.

it is required to strengthen the structures of midwifery training and education programmes in international scope and to train midwifery academists.

Keywords: Academical profile, education, midwifery, physical profile.

Giriş

Tüm dünyada sağlık sistemlerinin ortak hedefi topluma etkili, verimli, ulaşılabilir ve kaliteli hizmet sunmaktır¹. Bir toplumda iyi sağlık sonuçlarına ulaşabilmenin en önemli unsuru ise sağlık insan gücüdür. Sağlıkta insan gücü nicelikli ve nitelikli olduğu takdirde sağlığın korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi sağlanabilecektir². Doğum öncesi, doğum ve doğum sonu annenin bakımı ve takibinde etkin rol alan ve sağlık bakım hizmetleri içinde önemli yeri olan, sağlık insan güçlerinden biri de ‘ebe’ dir. Ebelik, nesilden nesile aktarılan bilgi ile uygulanırken, günümüzde eğitim ile kazanılan profesyonel bir meslektir^{3,4}. Mesleğin profesyonellik gücünün artırılmasında “Ulusal ve Uluslararası” etik standartların belirlenmesine, ayrıca özelleştirilmiş profesyonel bilgi ve beceri kazandıran eğitim standartlarına gereksinim vardır^{5,6,7,8,9,10}. Bu gereksinimleri karşılamada nitelikli eğitim ve eğitim unsurları önemli yer tutmaktadır.

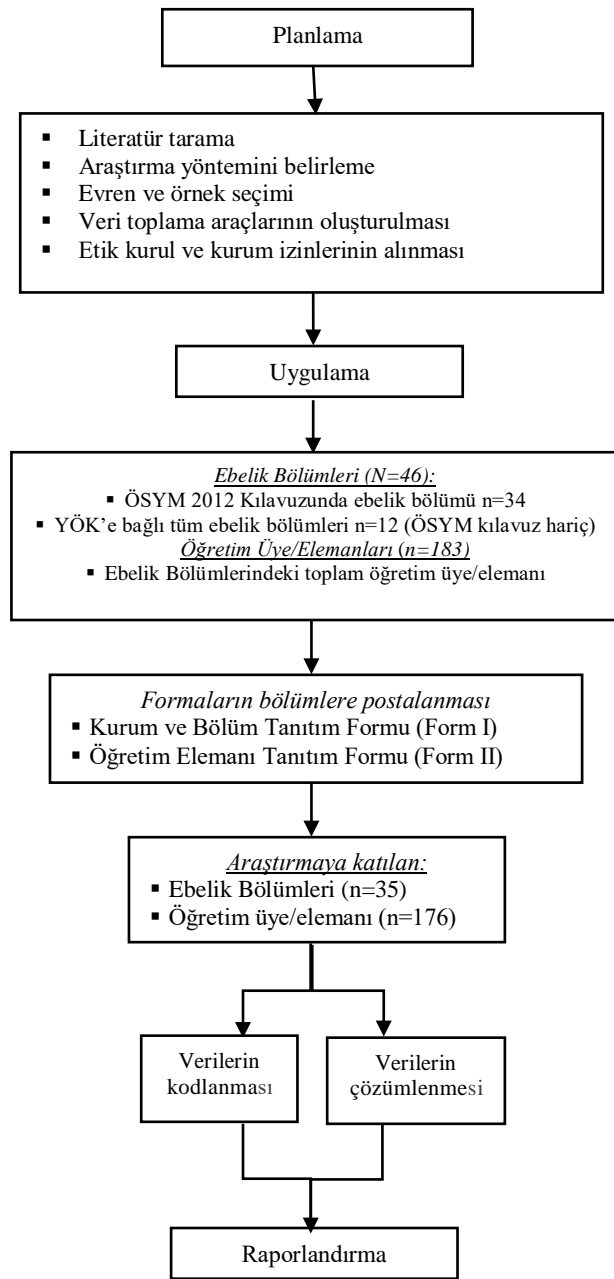
Türkiye’de ebelik eğitimi ilkökul ile başlamış, sağlık okulları, lise, önlisans ile devam etmiş, 1996 yılından itibaren de lisans düzeyinde devam etmektedir¹¹. Bunları takiben günümüzde ebelerde lisansüstü eğitim, yüksek lisans (2003) ve doktora (2013) programları ile gelişimini sürdürmektedir. Ebelerde lisans eğitiminin başladığı tarihten itibaren geline nokta ebeler bölümleri lisansüstü eğitim faaliyetleri ve akademik kadroları ile gelişim göstermektedir. Türkiye’de ilk kez 1800’lü yıllarda başlamış olan ve günümüzde lisans ve lisansüstü programlar ile devam eden ebelik eğitiminin geleceğine yönelik programların yapılabilmesi için ebeler bölümlerinin akademik ve fiziki koşullarına ilişkin mevcut durumun değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Ebenin; kadının, bebeğin, ailenin ve toplumun sağlık ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, mesleki kimliğini güçlendirmesi açısından lisans ve lisansüstü düzeyde eğitimin önemi oldukça büyüktür. Dolayısıyla; mesleki eğitim kurumlarının akademik süreçte hızla yol almasını sağlamak adına bilimsel etkinliklere ve araştırma sürecine katılım, etik karar verme olmak üzere stratejik hedeflere ve politikalara uyum sağlaması gerekmektedir. Türkiye’de

ebeler eğitim programlarında değişim gereksinimi son yıllarda artmış ve her düzey eğitimde iyileştirme çalışmaları ivme kazanmıştır. Ebelik eğitiminin lisans düzeyinde sürdürülmesi ile farklı eğitim düzeylerindeki ebelerin aynı görev ve sorumluluklara sahip olması gibi benzeri olmayan bir karmaşanın giderilmesi ve yasal değişiklikler ile ebelik eğitiminin gelişiminin hızlandırılması sağlanmıştır¹². Eğitim programlarının geliştirilen strateji ve hedefler doğrultusunda düzenlenmesi ve gelişmiş ülkelerin düzeyine erişilmesi için, ülkemizde mevcut eğitim programlarının “Türkiye 2023 Vizyon Planı” da dikkate alınarak dünya dinamiklerine göre düzenlenmesi gerekmektedir^{6,13,14,15}. Bu nedenle ülkemizde ebelik eğitiminde nitelikli meslek elemanı yetiştirmek için öncelikle ebeler bölümlerinin akademik ve fiziki yapısının belirlenmesi yararlı olacaktır. Bu araştırma ile ebeler bölümlerinin akademik profillerinin saptanması, bölümlerin akademik ve fiziki koşulların belirlenmesi hedeflenmiştir. Böylece, ihtiyaca yönelik akademik ve fiziki kalitenin artması yönünde eylem planlarının yerel ve genel boyutta sağlanması konusunda gerekli girişimlerde bulunulmasına ilişkin önemli veriler elde edilmiştir. Literatür taramasında Türkiye’deki ebeler bölümlerinin akademik ve fiziki profillerine yönelik gerçekleştirilmiş bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yapılmış az sayıdaki araştırmada ise; sağlık bilimleri alanlarındaki bazı bölümlere ilişkin kısıtlı verilere ulaşılabilmektedir^{9,16,17}. Bu bilgiler doğrultusunda araştırma, mevcut durumu ortaya koyarak geleceğe yönelik planlama ve yatırımların yapılmasında elde edilen verilerin yol gösterici olabilmesi, Türkiye’de ebelik eğitimi veren üniversitelerin akademik ve fiziki profillerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgularla, ebelik eğitimi ve akademik yapısı açısından bir arşiv oluşturulması ve gelecekte eğitim unsurları açısından geline noktayı ortaya koyması açısından yararlılığı olacaktır.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı nitelikte durum saptama çalışması olarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri Şubat-Ekim 2013 tarihleri arasında toplanmıştır.

Şekil 1. Araştırma Süreci

Araştırma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir;

- **Birinci aşama:** Türkiye'deki tüm ebelik bölümlerinin akademik ve fiziki profiline ilişkin değerlendirme yapılması hedefi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bu aşamasında evreni 46 ebelik bölümü oluşturmuştur.
- **İkinci aşama:** Türkiye'deki tüm ebelik bölümlerinde görevli öğretim elemanlarının akademik profiline ilişkin değerlendirme yapılması hedefi ile gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada da, ebelik bölümlerinde görevli öğretim elemanlarının tümü evren olarak kabul edilmiştir (n=183).

Araştırma evreni, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin açıkladığı 2012 yılı kılavuzunda yer alan ebelik bölümleri ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun internet sayfası aracılığı ile üniversiteler incelenerek saptanmıştır. Her iki aşamada da örneklem seçimine gidilmeyerek tüm evren örneklem olarak kabul edilmiştir^{18,19}.

Saptanan 46 ebelik bölümünün incelenmesi sonucunda, Türkiye'de 59 Sağlık Yüksekokulu'nun (SYO) 36'sında, 17 Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin (SBF) dokuzunda ve bir Sağlık Bilimleri Yüksekokulu'nda ebelik bölümü olduğu belirlenmiştir. Ebelik bölümlerinin araştırmaya katılım oranı %76.0 (n=35) ve bu bölümlerde görevli öğretim üye/elemanlarının katılım oranı ise %96.2 (n=176)'dir. Veri toplama süreci posta yolu ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, *ebelik bölümlerinin akademik ve fiziki koşulları ve öğretim üye/elemanlarının özelliklerini* saptamak üzere araştırmacılar tarafından hazırlanan iki ayrı form ile toplanmıştır. *Kurum ve Bölüm Tanıtım Formu (Form I)* bölüm başkanları tarafından, *Öğretim Elemanı Tanıtım Formu (Form II)* öğretim elemanları (bölüm başkanları dâhil) tarafından onamları doğrultusunda doldurulmuştur. Araştırma süreci Şekil 1'de sunulmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi: Araştırmadan elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 16.0 istatistik programı ile çözümlenmiştir. Ölçüm değerleri ortalama, sınıfsal veriler ise yüzde ile sunulmuştur. Bazı veriler elle hesaplama yöntemi ile hesaplanmış, tablolaştırılarak sunulmuştur²⁰.

Araştırma Etiği: Araştırmanın etik izni Türkiye Cumhuriyeti (TC) Sağlık Bakanlığı (SB) İzmir Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Girişimsel (İnvaziv) Olmayan Klinik Araştırmalar Kurulu'ndan (20.02.2013 tarih ve 20 nolu karar) alınmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan akademisyenler araştırmaya dahil edilmiş, araştırma verileri her bir öğretim elemanı için kapalı zarf yöntemi kullanılarak toplanmıştır.

Sınırlılıklar: Araştırma evreninin belirlenmesi için ÖSYM klavuzu ve YÖK sayfası incelenmiştir. ÖSYM 2012 Yılı Kılavuzu'nda saptanan ebelik bölüm sayısı 34'tür. YÖK internet sayfasında yapılan araştırma sonucu,

ÖSYM Kılavuzu'nda bulunan ebelik bölümlerinin dışında 12 ebelik bölümünün daha olduğu saptanmıştır. YÖK'ün (2013) internet sayfasında bulunan 103 devlet üniversitesi, 65 vakıf üniversitesi, 13 diğer yükseköğretim kurumlarının internet sayfaları incelenmiştir. Veri toplama sürecinde toplamda saptanan 46 bölüm dikkate alınmıştır. Araştırmada, internet sayfalarının güncellenmemiş olması, bazı bölümlerle iletişim kurma ve ulaşmada sıkıntı yaşanması, iletilen formların geri dönüşünde gecikmeler yaşanmış olması gibi nedenlerle veri toplama süreci uzamış, 46 bölümün tümüne ulaşılamamıştır.

Bulgular

Veriler, iki yolla elde edilmiştir. İlk veriler bölüm başkanlarından, diğerleri ise bölümde görevli ve araştırma süresinde çalışan ve ulaşılabilen öğretim elemanlarının kendilerinden elde edilmiştir. Tüm bulgular birleşik tablolar halinde sunulmuştur.

Ebelik bölümlerinin akademik ve fiziki koşulları incelendiğinde; 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı'nda araştırmaya katılan 35 bölümün 30'unda (%85.7) ebelik lisans eğitimine devam edildiği, 25 bölümden alınan geri bildirimlere göre lisans eğitimine devam eden öğrenci sayısının 6.045 ve sınıf dağılımlarının dengeli olduğu saptanmıştır. Bölümlerin %74.3'ünün SYO'nda olduğu, %74.3'ünün binalarının üniversite kampüsünün içinde olduğu, %88.6'sının beceri laboratuvarının olduğu, ancak bu laboratuvarların %53.3'ünün koşullarının yeterli ve okullarda ebelik bölümü dışında bölümlerin de olduğu bildirilmiştir. Ebelik bölümlerinin uygulamalı eğitimler için en yüksek oranla T.C. SB. Hastaneleri (%40.5) ve Halk Sağlığı Kurumları'nı (%36.1) kullandıkları saptanmıştır. Bölümlerin %34.3'ünün yurtdışı ile işbirliği içinde oldukları ve %57.1'inin de Erasmus Programı ile öğrenci değişimi yaptıkları bildirilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Ebelik bölümlerinin akademik ve fiziki koşulları (2012-2013 Eğitim Öğretim Yılı)

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Lisans Eğitimine Devam Etme Durumu (n=35)		
Evet	30	85.7
Hayır	5	14.3
Eğitime Devam Eden Öğrenci Sayıları (n=25)*		
1. sınıf (en az:35, en çok:102)	1.689	27.9

Tablo 1'in devamı

2. sınıf (en az:25, en çok:98)	1.470	24.4
3. sınıf (en az:14, en çok:115)	1.391	23.0
4. sınıf (en az:18, en çok:106)	1.495	24.7
Toplam	6.045	100.0
Eğitim Birimi Şekli (n=35)		
Sağlık Bilimleri Fakültesi	9	25.7
Sağlık Yüksek Okulu	26	74.3
Binanın Durumu (n=35)		
Kampüs İçinde Bir Bina	26	74.3
Eski Sağlık Meslek Lisesi Binası	7	20.0
Kampüs Dışında Üniversiteye Ait	2	5.7
Beceri Laboratuvarı Varlığı (n=35)		
Var	31	88.6
Yok	4	11.4
Beceri Laboratuvarı Koşullarının Yeterliliği (n=30)		
Yeterli	16	53.3
Yeterli Değil	14	46.7
Fakülte/ Yüksekokulda Bulunan Diğer Bölümler** (n=86)		
Hemşirelik	32	37.2
Beslenme ve Diyetetik	20	23.3
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	13	15.1
Sosyal Hizmetler	5	5.8
Sağlık Memurluğu	1	1.2
Beden Eğitimi ve Spor	1	1.2
Diğer	14	16.2
Öğrencilerin Uygulama Yaptıkları Kurumlar (n=205)		
T.C. Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	83	40.5
T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Kurumları	74	36.1
Üniversite Hastaneleri	28	13.7
Özel Hastaneler	12	5.9
Belediye Sağlık Birimleri	3	1.4
Diğer	5	2.4
Yurt Dışı Kurumlarla İşbirliği (n=35)		
Var	12	34.3
Yok	23	65.7
Erasmus ile Öğretim Elemanı Değişimi (n=35)		
Var	14	40.0
Yok	21	60.0
Erasmus ile Öğrenci Değişimi (n=35)		
Var	20	57.1
Yok	15	42.9

*Ebelik bölümlerinin 10'u tarafından öğrenci sayı iletilmemiş olup üç üniversite henüz mezun vermemiştir

**Tüm kurumlarda birden fazla bölüm bulunmaktadır.

Akademik personeli en fazla olan ebelik bölümlerinin Ege Üniversitesi (%8.7), Cumhuriyet Üniversitesi (%7.7) ve Atatürk Üniversitesi'nde (%6.0) olduğu saptanmıştır.

Öğretim elemanı sayısı üçten az olan sekiz üniversitenin olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Ebelik eğitiminde en fazla oranla (%55.2) hemşire (n=101) ve (%33.9) ebe (n=62) öğretim elemanlarının olduğu saptanmıştır. Ebelik bölümlerinde toplam 62 ebe akademisyen olduğu ve tüm öğretim elemanları içinde %19.1'inin (n=13) öğretim üyesi, %42.6'sının öğretim elemanı olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Ebelik bölüm başkanlarının en yüksek oranda (%71.4'ünün) hemşire, ikinci sırada (%11.4'ünün) ebe ve %17.2'sinin ebelik ve hemşirelik dışı meslek elemanı olduğu, %62.9'unun Yrd. Doç. Dr. unvanına sahip olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Araştırmada, öğretim elemanlarının %93.2'sinin kadın ve yaş ortalamasının 36.4±8.2 (en küçük:22, en büyük:58) olduğu belirlenmiştir. Öğretim elemanlarının %47.2'sinin SYO mezunu olduğu, %93.8'inin yüksek lisans ve %63.1'inin doktora eğitimlerini tamamladıkları saptanmıştır. Her iki gruptaki öğretim elemanlarının Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı'nda (AD) lisansüstü eğitimlerine devam ettikleri ya da tamamladıkları bildirilmiştir. Türkiye'deki Ebelik bölümlerinde eğitim-öğretim faaliyetlerinde görev almakta olan öğretim elemanlarının %77.3'ünün kadrosunun SBF/SYO'da olduğu, tüm akademisyenlerin %30.9'unun 1-5 yıldır akademisyen olarak ve %81.8'inin daha önce başka kurumda görev yaptıkları saptanmıştır. Öğretim elemanlarının %76.1'i ulusal mesleki bir sivil toplum kuruluşlarına üye olduklarını ifade etmişlerdir (Tablo 4). Öğretim elemanlarının çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar sorgulandığında eğitim öğretim faaliyetlerine ilişkin olarak öğrenci sayısının fazlalığı ve bununla bağlantılı sorunlar yaşadıkları saptanmıştır. Akademik faaliyetler ile ilgili olarak en çok yaşanan sorunlar arasında kadro yetersizliği gelmektedir (Tablo 5).

Tartışma

Bu araştırmada, YÖK ile SB arasında 1996 yılında yapılan protokolle SB'na bağlı Sağlık Meslek Liseleri'nin (SML) SYO'na dönüştürülmesi ile 1997 yılında lisans eğitimine başlayan ebelik bölümlerinin öğretim elemanı ve yöneticileri açısından mevcut durum ortaya konulmuştur. Türkiye'deki SYO ve SBF'lerine bağlı ebelik bölümlerinin akademik, idari yapıları ve fiziki koşulları değerlendirilmiştir.

Ayrıca öğretim elemanlarının çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar da sorgulanmıştır.

Araştırmada veri toplama kapsamında ebelik bölümlerinde belirlenen öğretim elemanı sayısı 183'dür. Ebelik bölümlerindeki öğretim elemanlarının üçte biri ebe öğretim elemanıdır. T.C. SB 2013 Sağlık İstatistikleri Yıllığı'nda 2012-2013 eğitim-öğretim yılı için, 34 ebelik bölümünde, toplam 56 öğretim elemanının görev yaptığı belirtilmiştir²¹. Yükseköğretim Yönetim Sistemi İstatistikleri "Anabilim Dalları" bağlamında incelendiğinde; Ebelik AD

Tablo 2. Ebelik bölümü bulunan üniversiteler ve bölüm öğretim üye/elemanı sayıları*

Üniversite Adı	Öğretim Elemanı	
	Sayı (n)	Yüzde (%)
Öğretim Elemanı 3 ve ↑ Üniversiteler (n=27)	172	94.0
Ege Üniversitesi	16	8.7
Cumhuriyet Üniversitesi	14	7.7
Atatürk Üniversitesi	11	6.0
Celal Bayar Üniversitesi	10	5.5
Çukurova Üniversitesi	9	4.9
Selçuk Üniversitesi	8	4.4
Süleyman Demirel Üniversitesi	8	4.4
Adnan Menderes Üniversitesi	7	3.8
Ankara Üniversitesi	7	3.8
Karabük Üniversitesi	7	3.8
Kocaeli Üniversitesi	7	3.8
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	7	3.8
Balıkesir Üniversitesi	6	3.3
Gazi Osman Paşa Üniversitesi	6	3.3
Akdeniz Üniversitesi	5	2.7
Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi	5	2.7
Marmara Üniversitesi	5	2.7
Yüzüncü Yıl Üniversitesi	5	2.7
Amasya Üniversitesi	4	2.2
Sakarya Üniversitesi	4	2.2
Adıyaman Üniversitesi	3	1.6
Fırat Üniversitesi	3	1.6
Haliç Üniversitesi	3	1.6
İnönü Üniversitesi	3	1.6
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	3	1.6
Mersin Üniversitesi	3	1.6
Niğde Üniversitesi	3	1.6
Öğretim Elemanı 3'ün ↓ Üniversiteler (n=8)	11	6.0
Toplam	183	100.0

*Ebelik bölüm başkanlarının bildirimleri ile verilere ulaşılmış olup elle hesaplama yapılmıştır.

bulunan 16 üniversitede toplam 112 öğretim elemanı olduğu (Prof. 5, Doç. Dr. 12, Yrd. Doç. Dr. 43, Öğretim Görevlisi 22, Okutman 2 ve Araştırma Görevlisi 28) belirtilmiştir. Ancak, bu öğretim elemanlarının mesleklerinin ne olduğu belirtilmemiştir²². Öğretim elemanı

sayısının gittikçe arttığını bu araştırmalar göstermekte iken; 2013 yılından 2016 yılına gelindiğinde ise Yükseköğretim Yönetim Sistemi'ne kayıtlı verilerde çok büyük bir değişim olmadığı görülmektedir. Bu durumun Ebelik Bölümü olan bazı üniversitelerin Ebelik AD olmadan eğitimlerini sürdürdükleri, ancak YÖK'e kayıtlı verilerin AD bağlamında değerlendirilmesi nedeni ile bu sayının içinde görülmediklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada Ebelik bölümlerinin öğretim elemanlarının yarısından fazlası hemşire,

yaklaşık üçte biri ebedir. Özcan ve Yiğit'in sağlık yükseköğretilerinin açılışının ikinci yılında (1998-1999 Öğretim Yılı) okulların nicel durumlarını değerlendirdikleri araştırmada 29 ebelik bölümü dâhil olmak üzere 98 bölümdeki toplam 290 öğretim elemanının %83'ü hemşire, %17'si ise hekim, biyolog ve diğer meslek gruplarında olduğu bildirilmektedir⁹.

Tablo 3: Ebelik bölümlerinde kadrolu öğretim üye/elemanlarının unvan ve meslekleri*

Meslek	Unvan								Öğretim Elemanı								Genel Toplam			
	Öğretim Üyesi						Toplam Öğretim Üyesi		Öğretim Elemanı				Toplam Öğretim Elemanı							
	Prof.Dr.	Doç.Dr.	Yrd. Doç.Dr.	n	%*	n	%*	n	%*	Öğr. Gör.	Arş. Gör.	Uzman	Okutman	n	%*	n	%*			
Tıp Hekim	2	33.3	2	15.4	1	2.0	5	7.4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2.7	
Hemşire	4	66.7	10	76.9	29	59.2	43	63.2	41	61.2	15	34.9	2	66.7	-	-	58	50.4	101	55.2
Ebe	-	-	-	-	13	26.5	13	19.1	18	26.9	28	55.1	1	33.3	2	100.0	49	42.6	62	33.9
Biyolog	-	-	1	7.7	3	6.2	4	5.9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2.2	
Veteriner Hekim	-	-	-	-	2	4.1	2	2.9	1	1.5	-	-	-	-	-	-	1	0.9	3	1.6
Sağlık Eğitmeni	-	-	-	-	-	-	-	-	5	7.5	-	-	-	-	-	-	5	4.4	5	2.7
Sağlık Memuru	-	-	-	-	1	2.0	1	1.5	2	3.0	-	-	-	-	-	-	2	1.7	3	1.6
Toplam**	6	3.7	13	7.1	49	26.7	68	37.2	67	36.5	43	23.4	3	1.5	2	1.1	115	2.8	183	100.0

*Bölüm başkanlarının bildirimleri ile verilere ulaşılmış olup tabloda sütun yüzdeleri alınmış, elle hesaplama yapılmıştır.

** Bölüm başkanlarının bildirimleri ile verilere ulaşılmış olup tabloda satır yüzdeleri alınmış, elle hesaplama yapılmıştır.

Geçen 10 yıllık süre içinde ebelik bölümlerinin akademik kadrolarının yaklaşık üçte birinin ebe akademisyenlerden oluşması olumlu ve hızlı bir ilerleme olarak değerlendirilse de halen istenilen düzeyde değildir.

Ebe öğretim elemanlarının sayısı giderek artmakta ve akademik gelişmeleri devam ettirmektedir. Ebe öğretim elemanlarının beşte biri yardımcı doçent doktor, yaklaşık olarak üçte biri öğretim görevlisi ve yaklaşık olarak yarısı ise araştırma görevlisidir. Araştırma verilerinin toplandığı dönemde doçent ve profesör kadrosunda olan ebe öğretim elemanı henüz yoktur. Araştırma grubundaki altı profesörün dördü hemşire, ikisi tıp hekimi; 13 doçentin 10'u hemşire, ikisi tıp hekimi, biri ise biyologdur. Öğretim elemanlarının çoğunluğunu öğretim görevlisi ve araştırma görevlisinin oluşturmasının nedeni, akademisyen kadrolarına lisans mezunu ebelerin alınması ve akademisyen yetersizliği nedeni teorik ve

uygulamalı derslerin yürütebilmesi için öğretim görevlisi kadrolarına duyulan gereksinimdir.

Öğretim görevlisi ve araştırma görevlilerinin üçte birinden fazlası doktora eğitimi yapmamıştır. Araştırmaya katılanların üçte biri beş yıl ve daha az süredir akademisyen olarak çalışmaktadır. Ebelik bölümlerinin hem ebe akademisyen hem de genel akademik yapı açısından henüz gelişme aşamasında olması beklenen bir durumdur. Bununla birlikte akademik kadrolardaki gelişme istenen düzeyde değildir. Ebelik bölümlerindeki akademik personel sayısındaki yetersizliğe rağmen yıllar içinde toplam öğrenci sayısı artmış ve 2003 yılında 5.432 olan öğrenci sayısı 2013 yılında 8.328'e çıkmıştır²³. Çalışmamızda ise öğrenci sayısını bildiren 25 bölümdeki toplam öğrenci sayısı 6.045'tir. Ebelik bölümlerindeki akademik kadro açısından gelişme özellikle sınırlı sayıdaki üniversiteler dışında daha da yavaştır. Öğretim elemanlarının dörtte birinden fazlası (%27) Ege Üniversitesi, Cumhuriyet

Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve Celal Bayar Üniversitesi Ebelik Bölümleri'ndedir. Bu üniversitelerin dışındaki üniversitelerde bulunan ebeklik bölümlerinde öğretim elemanı sayısı 10'unun altında, sekiz bölümde ise üçün altında olup akademisyen açısından oldukça yetersizdir.

Tablo 4: Ebeklik bölüm başkanları ve öğretim elemanlarına ait sosyo-demografik ve akademik bulgular

Sosyo-Demografik ve Akademik Bulgular	Öğretim Elemanı Sayı (n)	Yüzde(%)
Bölüm Başkanı (n=35)		
Meslek		
Hemşire	25	71.4
Ebe	4	11.4
Tıp Hekimi	1	2.9
Veteriner Hekim	1	2.9
Diğer	4	11.4
Unvan		
Prof.Dr.	4	11.4
Doç.Dr.	7	20.0
Yrd. Doç. Dr.	22	62.9
Öğr. Gör.	2	5.7
Kadro		
Kadrosu SBF/SYO'da	33	97.1
Kadrosu başka bir bölümde	2	2.9
Öğretim Üye/Elemanı (n=176)*		
Cinsiyet (n=176)		
Kadın	164	93.2
Erkek	12	6.8
Yaş(n=171)*(Ort+Sd; 36.4±8.2;22-58)		
20-29	39	22.8
30-39	71	41.5
40-49	49	28.7
50 yaş ve üstü	12	7.0
Mezun Olunan Okullar (Lisans Eğitimi) (n=176)		
Sağlık Yüksekokulu (SYO)	83	47.2
Hemşirelik Yüksekokulu (HYO)	69	39.2
Sağlık Bilimleri Fakültesi (SBF)	3	1.7
Diğer	21	11.9
Yüksek Lisans Yapma Durumu (n=176)		
Evet	165	93.8
Hayır	11	6.2
Yüksek Lisans Yapılan Anabilim Dalı (n=162)*		
Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	50	30.9
Diğer Hemşirelik Anabilim Dalları	42	25.9
Ebelik	29	17.9
Halk Sağlığı ve Halk Sağlığı Hemşireliği	22	13.6
Ebelik ve Hemşirelik AD harici	19	11.7
Doktora Yapma Durumu (n=176)		
Evet	111	63.1
Hayır	65	36.9
Doktora Yapılan Anabilim Dalı (n=111)		
Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	47	42.4
Diğer Hemşirelik Anabilim Dalları	24	21.6

Tablo 4'ün devamı

Halk Sağlığı ve Halk Sağlığı Hemşireliği	22	19.8
Ebelik ve Hemşirelik AD harici	18	16.2
Öğretim Elemanlarının Kadro Durumu (n=176)		
Kadrosu SBF/SYO'da	136	77.4
Kadrosu başka bir bölümde (40a veya 13b)	6	3.4
Sağlık Bilimleri Enstitüsü /50d /Tahsisli kadro	5	2.8
ÖYP	5	2.8
2547-35 ile görevlendirme	3	1.7
2547-40/a, 2547-40/b, 2547-31 veya 657/89 ile görevlendirme	6	3.4
Diğer	15	8.5
Akademisyen Olarak Çalışma Süresi (n=175)*		
1 yıldan az	11	6.3
1-5 yıl	54	30.9
6-10 yıl	32	18.3
11-15 yıl	52	29.7
16-20 yıl	13	7.4
21 yıl ve üstü	13	7.4
Daha Önce Başka Kurumda Çalışma Durumu (n=176)		
Evet	144	81.8
Hayır	32	18.2
Ulusal Mesleki Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik (n=176)		
Var	134	76.1
Yok	42	23.9

*Öğretim üyelerinden bazı soruları yanıtlamayanlar ve veri toplama sürecine katılmak istemeyenler olmuştur.

SYO'ların açıldığı ilk yıllarda bildirilen akademik kadro eksikliğinin devam ettiği farklı araştırmalarda da bildirilmiştir^{9,24,25}. Ebeklikte yüksek lisans eğitimi veren kurum sayısının artması ve doktora eğitiminin başlamış olması ebe akademisyen kadrolarındaki eksikliğin giderilmesine önemli katkı sağlayacaktır. Türkiye'de henüz ebeklik anabilim dalında doktora eğitimi tamamlayan ebe akademisyen bulunmamaktadır. Bu nedenle ebeklik doktorasını bitirmiş öğretim üyesi olmamasına rağmen, ebeklik doçentlik kodunun ayrı bir kodla yer almasından sonra ebeklikte doçentlik ünvanını almış öğretim üyesi sayısı da gittikçe artmaktadır. Araştırma verilerinin toplandığı dönemde yardımcı doçent kadrosunda olan 13 ebe öğretim üyesi doktora eğitimlerini ebeklik dışındaki doktora programlarında tamamlamıştır. Ebeklik AD Doktora Programı araştırmanın yürütüldüğü 2013 yılında, ilk olarak Atatürk Üniversitesi ve daha sonra Ege Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'ne (SBE) bağlı olarak başlatılmıştır. Böylelikle ebeler, kendi mesleklerine ait doktora programlarında eğitim almaya başlamıştır²⁶. Yücel ve arkadaşlarının

lisans mezunu ebelerin lisansüstü eğitim profillerini değerlendirdikleri araştırmada (2013) ebelerin, 2007-2008 eğitim öğretim yılında %35.7'sinin Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, %34.5'nin Ebelik, %14.3'ünün Halk Sağlığı Hemşireliği AD'da yüksek lisans yaptıkları belirtilmiştir²⁵. Aynı çalışmada lisans mezunu ebelerin %15.4'ünün ebelik dışındaki anabilim dallarında doktora

eğitimine devam ettikleri saptanmıştır. En yüksek oranda doktora yapılan anabilim dalları sırasıyla Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı ve Halk Sağlığı Hemşireliği'dir (%53.8, %23.1, %15.4)²⁵.

Akademik kadroların yanı sıra ebelik bölümü ve bölümün bağlı olduğu SBF/SYO yönetici kadroları da araştırma kapsamında

Tablo 5: Öğretim üye/elemanlarının çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar

Eğitim-Öğretim faaliyetleri ile ilgili (n=366)	Akademik faaliyetler ile ilgili (n=189)
Öğrenci sayısının fazla olması	Akademik kadro yetersizliği
Fiziki koşulların yetersizliği	Akademik sorunlar
Derslik sayılarının yetersiz olması	Ücret yetersizliği
Uygulama alanı yetersizliği	Ders yükü fazlalığı
Laboratuvar sayılarının yetersiz olması	Yasal sorunlar
Öğretim üye/elemanı sayısının az olması	Gereksiz iş yükü/iş yükü fazlalığı
Eğitim materyallerinin yetersizliği	Doktora programının olmaması
Doğum yaptırılmama	
Yasal sorunlar	
Diğer	

*Belirtilen sorunlar kendi içinde gruplandırma yapılarak sunulmuş ve bir kişi birden fazla görüş belirtmiştir. incelenmiştir. Sınırlı sayıda fakülte ve yüksekokulların dekan veya müdürleri Profesör ve Doçenttir. Yardımcı Doçent kadrosunda olan öğretim üyelerinin dekanlık/müdürlük yaptığı okullar da vardır ve bu yöneticiler arasında ebe akademisyenlerin olması da ebelik bölümlerinin akademik personel ve yönetimi açısından yaşanan gelişmeleri göstermektedir. Dekan/Müdür'lerin mesleklerinin dağılımı ise sırasıyla tıp hekimi, hemşire, veteriner hekim ve biyolog'tur. Ebelik bölüm başkanlarının mesleği çoğunlukla hemşire, ikinci sırada ebe ve veteriner hekimdir. Özcan ve Yiğit'in yaptıkları araştırmada (2000) SYO Müdürlerinin %13.3'ünün hemşire geri kalan %86.7'inin ise başta tıp hekimi ve biyolog olmak üzere farklı mesleklerden olduğu bildirilmiştir⁹. Lisans eğitiminin başladığı günden itibaren ebelik eğitimine önemli katkılar veren hemşire akademisyenlerin yönetim aşamalarında hekim ve biyologlara göre daha sıklıkla yer aldıkları ve ebe akademisyenlerin yönetici kadrolarında yer almaya başladıkları görülmektedir.

Öğretim elemanlarının çalışma yaşamı ile ilgili sıklıkla bildirdikleri sorunlar akademik kadro yetersizliği, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının fazlalığı, fiziki koşulların ve uygulama alanlarının yetersizliğidir. Ebelik ve hemşirelik bölümleri ve bölüm öğrencileri ile yapılan çalışmalarda benzer sorunlar tanımlanmıştır.^{24,27,28,29,30}

Uygulamalı bir meslek olan ebelik için beceri geliştirmede uygulama alanı ve öğretim

elemanı önemlidir. Bu anlamda beceri geliştirmede öğretim elemanına düşen öğrenci sayısının dengesizliği ve yetersizliği ile uygulama alanının yetersizliği önemli bir sorun olarak düşünülmelidir. Ayrıca, Ebelik bölümlerinin fiziki koşulları değerlendirildiğinde bazı bölümlerin sağlık meslek lisesi veya kampüs dışında üniversiteye ait binaları kullandıkları ve bazı bölümlerde becerileri laboratuvarlarının olmadığı belirlenmiştir. SYO'nun ilk yıllarında sağlık meslek lisesi binalarında eğitim-öğretimi sürdüren yüksekokul oranı %86.6 olarak bildirilmiştir⁹. Bu durum YÖK ve SB arasında 1997 yılında yapılan protokolün bir gereği olarak; sağlık meslek lisesi binalarının SBF/SYO olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye genelinde Ebelik Bölümleri'nin akademik ve yönetici kadroları ve bölümlerin fiziki koşullarının ortaya konulduğu bu araştırmada, ebelik bölümlerinin üniversite bünyesinde eğitim vermeye başladığı günden günümüze kadar önemli gelişmeler olduğu görülmüştür. Bununla birlikte akademik kadrolar ve bölümlerin fiziki koşullarında yetersizlikler halen yüksek orandadır. Uygulama ağırlıklı, ana-çocuk sağlığı ve toplum sağlığı açısından oldukça önemli görev ve sorumluluğu olan ebelik mesleğinin üniversite düzeyinde eğitim vermesi kuşkusuz çok önemli bir gelişmedir. Eğitimin istenilen

nitelikte yürütülebilmesi için fiziki koşulların ve akademik kadroların nicelik ve nitelik açısından geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Ayrıca bölümlerin akademik yapı ve fiziki koşullarının yakından ve sürekli değerlendirilmesi gerekir. Ulusal düzeyde konu ile ilgili hazırlanan rapor ve istatistik yıllıklarında ebelik ve ebelik bölümleri ile ilgili verilerin yer alması bu değerlendirmeye önemli katkı sağlayacaktır.

Teşekkür: Verilerin toplamasında ve çalışma ekibine iletilme sürecinde verdikleri destekler nedeni ile ebelik bölüm başkanlarına, öğretim elemanlarına ve Bilimsel Araştırma Fonu proje no 13-ASYO-011 ile destekleyen Ege Üniversitesi Rektörlüğü'ne teşekkür ederiz. (Araştırma, Ebelikte Eğitim Araştırma Geliştirme Derneği (EBEARGE)'ne ithaf olunmuştur.)

Kaynaklar

1. Mollahaliloğlu S, Taşkaya S, Kosdak M. A macro view on human resources for health in Turkey. *Cahiers De Sociologie Et De Demographie Medicales* 2010;50(4):411-32.
2. İşlek E, Ayar B, Başara B.B, Dilmen U. Türkiye'de sağlıkta insan kaynaklarının son on yıllık gelişimi ve mevcut durum analizi [The recent history of human resources in health in Turkey and analysis of current situation]. *Halk Sağlığı Etkinlikleri-HASUDER* 2012; 15. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Bursa.
3. Akça Ay F. Mesleki temel kavramlar [Occupational Basic Concepts]. Sağlık uygulamalarında temel kavramlar ve beceriler [Basic concepts and skills in health applications]. 6.Baskı, İstanbul, İstanbul Nobel Tıp Kitabevleri; 2012.p.2-29.
4. Karanisoğlu H. Ülkemizde ebelik eğitimindeki gelişmeler [Developments in midwifery education in our country]. *Hemşirelik Formu Kadın Doğum Sayısı*, 1999; 2(3): 85-8.
5. Abaan S. Mesleki kimlik tasarımı [Professional identity design]. III. Ulusal Klinisyen Hemşire ve Ebeler Kongresi Bildiri Kitabı 2003, İzmir.
6. Bayındır Ü, Durak H.İ. Türkiye'de ebe insan gücü "Mevcut durum ve 2013 yılı vizyonu" [Human power in the eben in Turkey, Current situation and 2013 vision]. *Türkiye'de Tıp-Sağlık Bilimleri Alanında Eğitim ve İnsan Gücü Planlaması. Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) Tıp-Sağlık Bilimleri Eğitim Konseyi Başkanlığı*. 2016 [Erişim tarihi: 10 Şubat 2016]. Erişim adresi: <http://sbedergisi.ankara.edu.tr/apa60.pdf,2008>.
7. Department of Health. Developing the role of the clinical academic researcher in the nursing, midwifery and allied health professions 2012. [Erişim tarihi: 10 Şubat 2016]. Erişim adresi: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/215124/dh_133094.pdf.
8. World Helath Organization. Nursing in Europe: A resource for better health. WHO regional publications. Jane Salvage and Serge Heijnen (Ed.). (European series; No. 74). Denmark: World Health Organisation 1997. [Erişim tarihi: 12 Mart 2012].Erişim adresi: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/107350/1/euro_series_74.pdf
9. Özcan A, Yiğit R. Sağlık yüksekokulları ve ilk yıllarındaki nicel durumları [Quantitative situations in health schools and their first years]. *Celal Bayar Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*[Celal Bayar University Journal of Nursing School] 2000; 4(2), 14-21.
10. Sabancıoğulları, S, Doğan, S. Profesyonel kimlik gelişimi ve hemşirelik [Professional identity development and nursing]. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* [Anatolian Journal of Nursing and Health Sciences] 2012; 15(4): 275-82.
11. Sogukpınar N, Karaca Saydam B, Demirel Bozkurt Ö, Ozturk H, Pelik A. Past and present midwifery education in Turkey. *Midwifery* 2007; 23(4): 433-442.
12. TC. Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi Başkanlığı Hıfzısıhha Mektebi Müdürlüğü.Sağlıkta İnsan Kaynakları 2023 Vizyonu. 2011; SB Yayın No: 851, Ankara, 2011.
13. International Confederation of Midwives. Global standards for midwifery education 2010. Erişim tarihi: 26 Mayıs 2015]. Erişim adresi: <http://www.internationalmidwives.org/assets/uploads/documents/Global%20Standards%20Comptencies%20Tools/English/MIDWIFERY%20EDUCATION%20PREFACE%20&%20STANDARDS%20ENG.pdf>.

14. Arslan H, Karahan N, Çam Ç. Ebeliğin doğası ve doğum şekli üzerine etkisi [The effect on the nature and nature of the eagle]. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi [Maltepe University Nursing Science and Art Review]2008; 1(2): 54-59.
15. Gök M. Türkiye’de lisansüstü eğitim, araştırmacı sayısı, araştırma görevlileri sorunları ve çözüm önerileri[Post-graduate education in Turkey, number of researchers, research assistant problems and solution proposal].Yükseköğretim ve Bilim Dergisi [Journal of Higher Education and Science] 2015; 5(2): 57–64.
16. Şener E, Erdem R, Akçakanat T. Türkiye’de lisans düzeyinde sağlık yöneticisi yetiştiren kurumların akademik ve eğitsel profili [The Academic and Educational Profile of The Institutions Educate Health Administrators at Licence Level]. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi [Hacettepe Journal of Health Administration] 2010; 13(1): 29-44.
17. Öztürk R. Türkiye’de hemşirelik yüksekokulu araştırma görevlisi profili [Nursing college research officer profile in Turkey]. [yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Turkey, 2007. [Erişim tarihi: 08.01.2013]. Erişim adresi: <http://acikerisim.ege.edu.tr:8081/jspui/bitstream/11454/2981/1/renginarozturk2007.pdf>.
18. Yükseköğretim Kurumu. Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu 2012;119-219. [Erişim tarihi: 10 Ocak 2013]. Erişim adresi: <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2012/OSYS/2012OSYSKONTKILAVUZ.pdf>.
19. Yükseköğretim Kurulu. 2013 [Erişim tarihi: 10 Ocak 2013]. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/content/view/527/22/lang.tr/>.
20. Aksakoğlu G. Sağlıkta araştırma ve çözümleme [Health research and analysis]. 3. Baskı. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlük Basımevi; 2013.p.206-265.
21. Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2013. [Erişim tarihi: 10 Ocak 2013]. Erişim adresi: http://ekutuphane.sagem.gov.tr/kitaplar/saglik_istatistikleri_yilligi_2013.pdf.
22. Yükseköğretim Bilgi Sistemi. Anabilim Dalı İsmine Göre Öğretim Elemanı Sayıları Raporu 2017. [Erişim Tarihi: 19 Nisan 2017]. Erişim adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>.
23. Solak M. Türkiye’de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsangücü Durum Raporu [Health Education and Health Manpower Status Report to Turkey]. Eskişehir, 2014.
24. Güner S, Yurdakul, M, Yetim, N. Türkiye’de Ebelik Mesleğinin Sorunlarına Akademik Bakışı Yansıtan Nitel Bir Çalışma [A Qualitative Study Reflecting the Academic Perspective on the Problems of the Midwifery Profession in Turkey], Yükseköğretim ve Bilim Dergisi [Journal of Higher Education and Science] 2015;5 (1):80-7.
25. Yücel U, Ekşioğlu A, Demirelöz M, Baykal Akmeşe Z, Çakır Koçak Y ve Soğukpınar N. Türkiye’de ebelik lisansüstü eğitim profilinin incelenmesi [Profile analysis of post graduate education of midwifery in Turkey]. International Journal of Human Sciences 2013;10(1): 1342-354.
26. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, 08/10/2009 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul Kararı uyarınca 28/03/2013 tarihli ve 75850160-104.01.04-2285 sayılı karar, Resmi Gazete 2013.
27. Ergöl Ş. Türkiye’de yükseköğretimde hemşirelik eğitimi [Nursing education in higher education in Turkey]. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi [Journal of Higher Education and Science] 2011;1(3):152-55.
28. Karadağ G. et al. Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada karşılaştıkları güçlükler ve klinik hemşireler hakkındaki görüşleri [The difficulties faced by student nurses in clinical practice and their views on clinical nurses]. TAF Preventive Medicine Bulletin 2013;12(6): 665-72.
29. Seviğ Ü, Başer M Güler, H Yurdakul M. Türkiye’de Sağlık Bilimleri Alanında Eğitim ve İnsan Gücü Planlaması “Ebe insan gücü: Mevcut durum ve 2013 yılı Vizyonu” [Education and human power planning in the field of health sciences in Turkey "Midwife human power: current situation and vision of 2013]. Üniversitelerarası Kurul Sağlık Bilimleri Eğitim Konseyi, Ebe İnsan Gücü Planlama Komisyonu Çalışma Raporu, 2008.
30. Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Türkiye’de Sağlık Eğitimi ve Sağlık İnsangücü Durum Raporu 2014. [Erişim tarihi: 05 Mayıs 2015]. Erişim adresi: <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/insangucu.pdf>